

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 906/1-XIV/4
26.06.2014. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XIII редовној седници, одржаној дана 26.06.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: ЕТИЧКА АНАЛИЗА САВРЕМЕНИХ ТЕОРИЈА КАЗНЕ: ИЗМЕЂУ УТИЛИТАРИСТИЧКОГ И РЕТРИБУТИВНОГ ОПРАВДАЊА КАЗНЕ, кандидата Воина Милевског и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 27.11.2012. године.

Кандидат Воин Милевски објавио је рад: Морални реализам Питера Рејлтона, Theoria, 2/2011, 79-103.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2538</u> (број захтева)	
<u>27.06.2014.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Воина (Аница) Милевског
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ

Воин (Аница) Милевски
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Етичка анализа савремених теорија казне: између утилитаристичког и ретрибутивног оправдања казне

Универзитет је дана 27.11.2012. својим актом под бр 06-21039/26-11 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Етичка анализа савремених теорија казне: између утилитаристичког и ретрибутивног оправдања казне

(име, име једног од родитеља и презиме)

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Воина (Аница) Милевског

образована је на седници одржаној 15.05.2014. одлуком факултета под бр 668/1-XI/7 у саставу:

	Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1.	др Јован Бабић	редовни проф.	филозофија	Филозофски ф.
2.	др Ненад Цекић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
3.	др Александар Добријевић	доцент	исто	Филозофски ф.
4.	др Драган Митровић	редовни проф.	исто	Правни ф.

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 26.06.2014.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Милош Арсенијевић <hr/>
--	--

NASTAVNO NAUČNOM VEĆU
FILOZOFSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRADU

Izveštaj o doktorskoj disertaciji

***Etička analiza savremenih teorija kazne: između utilitarističkog i retributivnog
opravdanja kazne***

doktoranda Voina Milevskog

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu od 15. maja 2014. godine izabrani smo u komisiju za analizu i ocenu doktorske disertacije *Etička analiza savremenih teorija kazne: između utilitarističkog i retributivnog opravdanja kazne* Voina Milevskog. Na osnovu uvida u rad kandidata imamo čast da Veću podnesemo sledeći izveštaj.

1. Podaci o kandidatu i disertaciji

Voin Milevski je rođen 1982. godine u Beogradu. Školske 2002 upisao filozofiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a diplomirao 2009 godine, sa prosečnom ocenom 9.24., na temu „Analiza moralnih termina u *Jeziku morala* R. M. Hera“. Angažovan je kao istraživač-saradnik na projektu “Dinamički sistemi u prirodi i društvu: filozofski i empirijski aspekti”, čiji je nosilac Institut za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, a koji finansira Ministarstvo nauke Republike Srbije (period trajanja projekta 2011-2015 god.). Takođe je anagažovan kao saradnik u nastavi na obaveznim predmetima „Uvod u etiku“ i izbornom predmetu „Primenjena etika“. Njegova stručna interesovanja uključuju metaetiku, primenjenu etiku, epistemologiju, filozofiju jezika i filozofiju duha. Učestvovao i izlagao je na više domaćih i međunarodnih konferencija. Objavio pet naučnih radova (mahom u kategoriji M24):

„Mogu li vrednosni sudovi da vode izbore?“, *Theoria*, 1/2010, str. 67—78.

„Moralni realizam Pitera Rejltona“, *Theoria*, 2/2011, str. 79—103.

„Asimbolički bol“, *Theoria*, 2/2012, str. 63–84. „Anthology Bioethics“ (prikaz), *Filozofija i društvo* 23 (4), 2012, pp. 271—277.

„Retributivne teorije kazne“, *Theoria*, 2/2013, str. 37—59.

Kao što se vidi samo poslednji od ovih radova anticipira deo rezultata iz doktorske teze, ostali radovi pokazuju širok dijapazon njegovih interesovanja.

Završena disertacija pod gore navedenim naslovom ima 181 stranu, od toga šest strana veoma bogater bibliografije. Mora se istaći da je kandidat u izradi svog rada upotrebio praktično sve što je objavljeno o njegovoj temi u poslednjih pola veka. Disertacija ima prateće sadržaje (sažetak na srpskom i engleskom jeziku, sadržaj, bibliografiju, kao i biografiju i bibliografiju radova samog kandidata). Tekst disertacije je strukturisan u tri velika poglavlja (Definicija kazne, Utilitarizam, Retributivizam), koji su dalje sistematski i detaljno podeljeni u podpoglavljia i odeljke.

Ključne reči: etički problem kazne, pravna kazna, definicija kazne, utilitaristička teorija kazne, retributivizam, zasluga, teorija rehabilitacije, prekažnjavanje, kažnjavanje nevinih.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet istraživanja disertacije je moralno opravdanje kazne u pravnom smislu. Kažnjavanje prestupnika je svakako jedna od najznačajnijih društvenih praksi za koju se može pružiti moralno opravdanje. Istraživanje razloga na osnovu kojih se ova praksa može opravdati predstavlja glavni predmet filozofskih analiza tzv. pravne kazne (*legal punishment*). Međutim, ovi razlozi se mogu pružiti u okviru dve glavne grupe teorija; to su utilitarističke i retributivne teorije kazne. Kada je reč o utilitarističkim teorijama kazne, one osnovu (tj. razloge) moralnog opravdanja kažnjavanja vide u poželjnim posledicama koje se tim kažnjavanjem postižu. S druge strane, retributivne teorije kazne razloge na osnovu kojih se izvodi moralno opravdanje kazne vide u tome što se tom kaznom prestupniku „naplaćuje dug“ i što kazna predstavlja nešto što prestupnik zasluži.

Naravno, spor između zastupnika ove dve suprotstavljene grupe teorija nije od značaja samo za filozofske rasprave o opravdanju institucije kažnjavanja. Naprotiv, standardno se smatra da se na osnovu rešenja problema moralnog opravdanja kažnjavanja rešava jedan mnogo dublji etički spor; reč je o sporu između deontološkog stanovišta i utilitarizma. U pogledu rešenja ovog spora, u okviru ove disertacije će se braniti vrlo jasna teza: da u pogledu pružanja razloga na osnovu kojih se može opravdati praksa kažnjavanja prestupnika, kao i u pogledu mogućnosti da se sa različitim stanovištima iz oblasti metaetike, epistemologije i metafizike uklopi u jednu obuhvatniju filozofsku poziciju, utilitarizam predstavlja mnogo uverljivije i prihvatljivije stanovište od retributivizma.

3. Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u radu

Osnovna hipoteza od koje se u radu polazi jeste da se etičke teorije o kazni (o moralnom opravdavanju legalne kazne) dele u dve vrste, utilitarističke i retributivne, te da je teorija rehabilitacije, koja se u literaturi često navodi kao posebna, treća, etička teorija kazne, zapravo podvrsta utilitarističke teorije kazne. Radna pretpostavka koja je bila cilj ispitivanja (i preispitivanja) bila je da se utilitaristička teorija kazne ne može održati zbog moralno neprimerenih implikacija koje povlači (dok se retributivna teorija kazne mora prihvatiti kao faktički saglasna sa intuicijom o pravdi i zasluži – tj. da uopšte postoji razlika između zaslužene i nezaslužene kazne te da ova druga ne predstavlja kaznu u pravom smislu). Kao što ćemo videti, kandidat je došao do sasvim suprotnog zaključka da je kritika utilitarizma neuverljiva a intuitivna potkrepljenost retributivizma neutemeljena.

4. Prikaz sadržaja disertacije po poglavljima

U prvom poglavlju kandidat ulazi u detaljnu analizu standardne definicije pravne kazne. Reč je o definiciji koju je Entoni Flu (A. Flew) izložio u svom tekstu „Opravdanje kazne“. Mnogi filozofi su prihvatili Fluovu definiciju, prov S. Ben, a zatim i H. L. Hart (tako da je ta definicija sada danas poznata

kao „Flu, Ben, Hartova definicija kazne“. Pored razmatranja vrlo složene problematike koja se vezuje za svaki od pet kriterijuma u standardnoj definiciji pravne kazne, u toku prvog poglavlja će se pokazati da ključni termin u prvom kriterijumu ove definicije treba odrediti kao objektivno lišavanje dobara. Pored toga, ispostaviće se da su ekspresivistički orijentisani autori bili u pravu u pogledu toga da izostavljanje ekspresivne funkcije pravne kazne iz standardne definicije zaista predstavlja nedostatak.

Centralni deo prvog poglavlja biće posvećen odgovoru na pitanje o tome da li je standardna definicija pravne kazne neutralna u pogledu moralnog opravdanja. Naime, kada je reč o raspravama o pravnoj kazni, nije jasno da li je moguće započeti objašnjenjem značenja sintagme „pravna kazna“ i navođenjem njene definicije, a tek onda pristupiti pitanjima koja se odnose na njeno moralno opravdanje. Iz tog razloga, u prvom poglavlju će se razmotriti prigovor Tomasa MekFirsona (T. McPherson), prema kojem je standardna definicija kazne formulisana tendenciozno kako bi se sprečilo retributivno opravdanje kazne. Kao konačan zaključak prvog poglavlja, braniće se stav da se pitanja o definiciji kazne i pitanja o njenom moralnom opravdanju mogu jasno razdvojiti.

U drugom poglavlju kandidat detaljno razmatra utilitaristička teorija kazne. Budući da je utilitarizam jedno od najznačajnijih stanovišta u etici, u prvom potpoglavlju biće objašnjene neke od ključnih distinkcija koje se prave u okviru ovog stanovišta. Iako se u prvom potpoglavlju ne izlaže nikakva nezavisna argumentacija, već se u njemu bavi isključivo razjašnjavanjem i razvrstavanjem raznih vrsta utilitarističkih stanovišta, ovo razjašnjavanje predstavlja neophodni uvod u mnogo ozbiljniju analizu koja se odnosi na supstancijalna pitanja vezana za utilitarističku teoriju kazne. U tom smislu, srednji deo drugog poglavlja predstavlja centralni deo u kome se analizira glavni problem utilitarističke teorije kazne, To potpoglavlje sadrži detaljno razmatranje jednog od najjačih i, istorijski gledano, najstarijih argumenata protiv utilitarističke teorije kazne: argumenta o kažnjavanju nevinih.

Kandidat smatra da, kada je reč o antiutilitarističkom argumentu o kažnjavanju nevinih, rešenje treba tražiti u epistemologiji morala. Naime, glavno pitanje je u tome da li je i, ukoliko jeste, na koji način je moguće *saznati* da u određenim slučajevima pravednost nekog postupka ili prakse ima veću moralnu težinu od korisnosti tog postupka ili prakse. Kada se pitanje o moralnoj ispravnosti kažnjavanja nevinih razmotri u okviru epistemologije morala, pokazuje se da utilitaristički i intuicionistički (tj. antiutilitaristički) argumenti imaju gotovo jednak stepen uverljivosti. Ovaj zaključak predstavlja jedan od glavnih stavova na osnovu kojih se brani ključna teza disertacije. Na samom kraju trećeg poglavlja, detaljno se razmatra jedna od varijanti utilitarističkog pristupa problemu rešavanja prestupništva, teorija rehabilitacije Karla Menindžera (K. Menninger). Nakon dosta temeljne kritike, ispostaviće se da je gotovo svaki aspekt Menindžerove verzije teorije rehabilitacije problematičan, zasnovan na pogrešnim pretpostavkama i sasvim neprihvatljiv.

U trećem poglavlju svoje disertacije kandidat nudi detaljnu analizu retributivnih teorija kazne. U prvom delu ovog poglavlja, glavna namera je da se pruži odgovor na dva najosnovnija pitanja: šta je to retributivizam i šta se podrazumeva pod retributivnim teorijama kazne? Analiza retributivizma Džona Kotingema (J. Cottingham), koja je izložena u prvom delu trećeg poglavlja, korišćena je kao osnova za pružanje odgovora na ova pitanja. Na osnovu Kotingemove analize se pokazuje da u okviru filozofskih rasprava o moralnom opravdanju kazne jedna verzija retributivizma zauzima naročito mesto; reč je o teoriji zasluge (*desert theory*). Najveći broj autora retributivizam određuje kao teoriju prema kojoj prestupnik „zaslužuje“ da bude kažnjen, dok je sam postupak kažnjavanja opravdan na osnovu činjenice da prestupnik zaslužuje kaznu. Kandidat smatra da, pored činjenice što se reč „zasluga“ redovno upotrebljava u svakodnevnoj konverzaciji, nije sasvim jasno šta tačno znači kada se kaže da neko nešto zaslužuje, kao i to da je precizna analiza značenja termina „zasluga“ i njegovih logičkih implikacije veoma složena. U ovom delu rada se osporava teza prema kojoj samo ljudi mogu da budu subjekti zasluge. Nakon toga detaljno se razmatra Feldmanova (F. Feldman) kritika tradicionalno shvaćenog odnosa između zasluge i odgovornosti, kao i odnosa između zasluge i vremena. Na kraju se, po kandidatu, u ovom potpoglavlju pokazuje da se teorija zasluge suočava sa veoma ozbiljnim problemom određenja adekvatne osnove zasluge kažnjavanja.

Na kraju trećeg poglavlja, kandidat razmatra jedno složeno pitanje koje se odnosi na to da li je moguće pružiti moralno opravdanje tzv. prekažnjavanja (*prepunishment*); tj. prakse kažnjavanja pre nego što je počinjen prestup zbog kojeg se kažnjava? Glavni cilj tog potpoglavlja se sastoji u tome da se utilitarizam i retributivizam uporede na osnovu toga koliko uverljivo se u okviru tih stanovišta može odgovoriti na pitanja koja se odnose na prekažnjavanje. Očigledno je da postoje tri glavne vrste prigovora koje se mogu upotrebiti protiv prekažnjavanja: logički, epistemološki i moralni. Logički prigovor se sastoji u tome da je prekažnjavanje samoprotivrečan koncept. Epistemološki prigovor se sastoji u tome da nikad ne možemo znati šta će neko učiniti u budućnosti. Moralni prigovor se sastoji u tome da se koncept (ili praksa) prekažnjavanja može osporiti na osnovu neke od teorija kažnjavanja. Pokazaće se da prekažnjavanje predstavlja koncept koji ne povlači nikakvu vrstu protivrečnosti, kao i to da je reč o konceptu koji nije opovrgnut ni jednom od navedene tri vrste prigovora. U skladu s tim, ukoliko bi se moglo postići zadovoljenje epistemološkog uslova (tj. ukoliko bismo zaista sa sigurnošću mogli da predvidimo da će određena osoba u budućnosti počiniti određeni zločin), ispostavlja se da bi utilitarista smatrao prekažnjavanje savršenim oblikom socijalne zaštite i savršenim oblikom socijalne institucije. Drugim rečima, činjenica da smo pomoću prekažnjavanja postigli to da se prestup ne dogodi ne samo što ne predstavlja problem za utilitaristu, već predstavlja povoljnu okolnost. Prema tome, prekažnjavanje ne predstavlja problematičan koncept za utilitaristički orijentisane autore. Jedino nije jasno zašto bi se u tom

slučaju uopšte koristila reč „kazna“, umesto neke druge, preciznije reči koja tačnije određuje ono što se u takvim slučajevima radi (i dešava).

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Rezultat je zaključak, detaljno potkrepljen korišćenjem ogromne literature iz savremene metaetike i epistemologije, uz mnoštvo citata, da utilitarizam predstavlja teoriju izbora, da je to teorija koja je ne samo naprednija, preciznija i naučno zasnovanija već takođe i intuitivno prihvatljivija od retributivizma. Doduše ne izvodi se do kraja zaključak da je retributivizam potpuno pogrešan, verovatno zato što on i dalje predstavlja okvir za validnu upotrebu za kandidata nepotrebnih i prevaziđenih pojmova zasluge, nevinosti i pravde (što u utilitarizmu nije neophodno i zapravo predstavlja neku vrstu ustupka činjenici faktičke raširenosti retributivnih predrasuda, ali koje bi postepeno mogle i da se iskorene). Taj zaključak (da je kritika utilitarizma neuverljiva a intuitivna potkrepljenost retributivizma neutemeljena) je potpuno uklopljen u glavnu struju savremene metaetike i moralne epistemologije i predstavlja, u nekom smislu, presek stanja duha i važeće stanovište u tom, pretežnom, delu savremene metaetičke literature (kandidat smatra da je nedostatak starog pristupa upravo neutemeljenost u metaetici).

6. Zaključak

U zaključku se može reći da doktorski rad Voina Milevskog *Etička analiza savremenih teorija kazne: između utilitarističkog i retributivnog opravdanja kazne* svakako predstavlja vredan rezultat, ne samo u školskom smislu, i da ispunjava sve formalne uslove da bude prihvaćen. Radi se o veoma važnoj temi koja dugo kod nas nije bila obrađena, pogotovo ne na ovako sistematski način. Kandidatovo poznavanje i upotreba literature, njegova sistematičnost i obuhvatnost u argumentaciji pružaju značajan doprinos za dalju razradu ove svakako veoma važne, jedne od najvažnijih, etičke i pravne problematike. Stoga Komisija radu daje pozitivnu ocenu i predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da se rad prihvati i da se kandidatu, Voinu Milevskom, dozvoli njegova usmena odbrana.

U Beogradu, 21. maja 2014. godine

Komisija

1. Prof. dr Jovan Babić, mentor

2. Prof. dr Nenad Cekić

3. Doc. dr Aleksandar Dobrijević

4. Prof. dr Dragan Mitrović, redovni
profesor Pravnog fakulteta u Beogradu